

Referendum by bylo cestou do pekel. Voliči jsou totiž nekompetentní

Foto: Jan Langer / Wikimedia commons / volné dílo

Celostátní referenda by nám měla zůstat zapovězena, v zájmu nás všech.

Téma referenda a přímé demokracie je něčím, co se v naší politické diskusi vyskytuje již roky především ze strany opozice. Naštěstí pro celou naši společnost jsme tu již dlouho žádné referendum neměli - dost možná bychom totiž jeho výsledků litovali.

Možnost rozhodovat o důležitých celospolečenských otázkách v referendu je již dlouhá léta jedním z hlavních pilířů volebního programu stran Tomia Okamury - nejdříve Úsvitu a v současné době SPD. Nicméně v tomto volebním období toto téma získává na relevanci právě proto, že si ho za své vzal i Andrej Babiš a jeho hnutí ANO, které se snaží hrát na více nacionalistickou notu ve snaze posbírat voliče i z jiných částí politického spektra. Naši zemi reálně hrozí, že tato populisticko-nacionalistická frakce v podobě ANO-SPD bude mít po příštích volbách ve sněmovně většinu, i proto považuji za vhodné ukázat, proč by referendum zrovna v naší zemi nebylo úplně dobrou volbou.

Politická rozhodnutí by neměla reflektovat krátkodobé nálady

V naší republice máme zastupitelskou demokracii z určitého důvodu a zavedení možnosti celostátního referenda by bylo jejím faktickým podkopáním. Právě zastupitelská demokracie totiž odbourává určité neduhy, které demokracie obecně může mít - vyznačuje se jistým systémem brzd a protiváh, které pomáhají tomu, aby nebylo možné učinit rozhodnutí, které by z dlouhodobého pohledu mělo zásadní negativní vliv na směřování státu. Pokud bychom dali veškerou faktickou politickou moc do rukou občanů, kteří o dané problematice zkrátka a dobře velice často nevědí takřka nic, hráli bychom ruskou ruletu s vlastní budoucností.

Představte si, že bychom aktuálně čelili referendu o vystoupení z EU a takový Tomio Okamura by rozjel silnou dezinformační kampaň právě na podporu tohoto rozhodnutí. A Pepa z Ústeckého kraje, který volí SPD, sleduje dezinformační weby a o Evropské unii ví jenom to, že kvůli ní máme regulace na tuzemák, plastová víčka a Májku, se samozřejmě rozhodne volit pro vystoupení. Takových Pepů bohužel v republice máme statisíce a jejich vliv s kombinací všeobecně špatné nálady, která v Česku aktuálně vládne, by v jisté extrémní alternativní realitě mohl způsobit, že by skutečně nadpoloviční většina hlasů byla pro možnost odchodu z EU. Co by se dělo potom? Ano, mnoho expertů z Václaváku by asi mělo radost - během velice krátké doby by je ale úsměv přešel, kdyby se naše ekonomika propadla o desítky procent, inflace začala akcelarovat ještě daleko více než minulý rok a projevilo by se to mimo jiné na zvyšující se nezaměstnanosti.

Co by se stalo potom? Za rok by se udělalo pod tlakem veřejnosti další referendum, kde bychom si odhlasovali opětovný vstup do Unie? A takhle bychom řešili každý problém, který je velice často pouze reflexí krátkodobých nálad a vlastně vůbec nenabízí žádné dlouhodobé koncepční řešení? Jestli výsledky voleb u nás dlouhodobě něco ukazují, pak to, že standardně minimálně 35-40 % hlasů připadne stranám, které se buď vezou na vlně bezbřehého populismu (ANO), mají nacistické a izolacionistické sklony (SPD, Trikolóra), nebo jsou celkově naprosto mimo jakoukoliv racionalitu (KSČM, Přísaha, Svobodní a další). Pokud by se za určité konstelace tyto hlasy doplnily o nerozhodnuté a snadno ovlivnitelné voliče a k celé situaci by se přidala nižší volební účast, rázem by se mohlo stát, že by nám referendum přineslo velice nemilé výsledky.

Foto: Håkan Dahlström, licence Creative commons CC BY 4.0 DEED

Vystoupení z EU je jistě mokřým snem mnoha nacionalistů, všichni bychom toho ale později litovali.

Určitě bych si netroufl tvrdit, že všichni zvolení poslanci jsou kompetentní a dokonce si ani nemyslím, že by všichni z nich z hlediska IQ spadali do té inteligentnější poloviny národa. Každopádně ale minimálně u nadpoloviční většiny z nich tomu tak je, i proto nám nehrozí, že by podobné šílené usnesení, které by na dlouhá léta dopředu ohrozilo směřování naší země, sněmovnou prošlo. Vážně byste ale vložili podobnou důvěru z hlediska jakýchkoliv strategických a politických rozhodnutí do rukou svých spoluobčanů? Já tedy rozhodně ne. V zemi, kde Okamura opakovaně ve volbách dostává kolem 10 % hlasů a kde na Rajchlovy demonstrace chodí vyšší desítky tisíc lidí, důvěru v přímou demokracii vážně nemám.

Švýcarský příklad - a jsme my snad Švýcarsko?

Podle [dat OECD](#) z roku 2022 je v České republice pouze 27 % lidí s vysokoškolským vzděláním, ve Švýcarsku je pak toto číslo takřka o 20 procentních bodů vyšší (45 %). Určitě, budou tu argumenty, že jsme zaprvé země limitovaná komunistickou minulostí, kdy mnoha inteligentním lidem studium umožněno nebylo a zároveň také, že vysoká škola přece není měřítkem inteligence. Měřítkem skutečně není, indikací ale ano. A právě komunistická minulost, která chtě nechtě zanechala svou stopu na mentalitě některých našich spoluobčanů, je právě jedním z mnoha důvodů, proč nejsme na tuto formu demokracie připraveni - a když sleduji vývoj naší společnosti, upřímně velice pochybuji o tom, že na ni kdy připraveni budeme.

Švýcarsko je zemí, kde má tato forma demokracie dlouhé kořeny a ani tak ji nemůžeme definovat jako čistou formu přímé demokracie - i Švýcaři mají volené zástupce, takže jde spíše o polo-přímou demokracii, kdy se občané na důležitých rozhodnutích podílejí formou referenda, které pak politické špičky musí respektovat, ovšem většinu politických úkonů a směřování zahraniční politiky mají tak či tak v gesci zodpovědné osoby a ne občané. Přeci jen nemáme ve svém státním aparátu školené diplomaty, aby o směřování zahraniční politiky rozhodovali dělníci, které zrovna v práci naštvál ukrajinský kolega, a proto by na Ukrajinu už neposlali ani korunu.

Foto: Raul Garcia; Flickr; licence CC BY 4.0 DEED

Švýcaři mají svůj vlastní systém, který by u nás ale na plné čáře selhal.

Obecně se mi nelíbí toto přirovnání k některým jiným zemím, které je naprosto vytržené z kontextu. Švýcarsko se vyvíjelo úplně jinak než naše země, a proto tam logicky panují jiné podmínky pro fungování státu. Stejně jako by u nás nemohlo fungovat federativní rozdělení země jako v USA nebo návrat k monarchii (ač konstituční) jako v mnoha evropských zemích, nemohl by u nás fungovat ani švýcarský systém právě proto, že naše země si dlouhé roky zvykla na něco jiného a její občané nejsou mentálně připraveni na to, aby s podobnou zodpovědností zvládli efektivně naložit.

Referendum by bylo otázkou emocí, ne racionality

Čechy politika zkrátka moc nezajímá. Je to trend, který ještě nabírá na obrátkách v poslední době, kdy se horší celková nálada ve společnosti - a podle [posledních průzkumů Akademie věd ČR](#) informace o politice aktivně sleduje alespoň někdy pouze 53 % občanů, 20 % z nich je dokonce nesleduje vůbec. 56 % se navíc dle svých slov vůbec nikdy aktivně nezapojuje do řešení reálných problémů, kterým naše země čelí. Skutečně bychom chtěli, aby o naší budoucnosti měli možnost rozhodovat i lidé, kteří dle svých vlastních slov politiku nesledují, nezajímá je a navíc nedělají vůbec nic pro to, aby se naše situace zlepšovala? Je to samozřejmě jejich svaté právo, ale hlas

těchto lidí by v případném referendu měl stejnou váhu jako hlas těch, kteří jsou na danou problematiku experty.

Pak se dostaneme do paradoxní situace, kdy jeden renomovaný ekonom, který si podrobně nastudoval všechny možné prognózy na desítky let dopředu a svým hlasováním v referendu činí naprosto informované rozhodnutí, bude mít menší rozhodovací pravomoc než dva kamarádi, kteří o dané problematice nevědí pro změnu vůbec nic a hlasovací lístek se rozhodli z trucu vhodit do urny cestou z fabriky do hospody. Ano, naslouchat i těmto skupinám obyvatel je samozřejmě důležité a rozhodně by nebylo chytré je ze společnosti vylučovat, ale je na druhou stranu žádoucí brát v potaz i to, že naslouchat se nerovná tomu slepě poslouchat.

Opět se tedy oklikou dostáváme k tomu, že takové referendum by se zvrtilo v otázku emocí a ne toho, kde leží reálná pravda. Různé zájmové skupiny by opět překrucovaly fakta, vydávaly silná prohlášení a pravděpodobně hrály na nejnižší lidské pudy - strach, sobectví a určité formy lidské malosti. Ve světle těchto strategií pak samozřejmě reálná fakta blednou a ztrácí jasné kontury, takže je velice těžké proti dezinformační kampani bojovat něčím tak málo atraktivním a obyčejným, jako je holá pravda. I proto by nám reálně hrozilo, že lidská racionalita by většinově ustoupila do pozadí a padla před emotivními vyjádřeními, které by naši společnost nasměrovaly ke špatnému rozhodnutí. Pokud by šlo o referendum o tom, jestli bude náš národní pták orel nebo kachna, je výsledek vcelku jedno. Pokud bychom ale hlasovali o vystoupení z EU, mohli bychom zruinovat životy našich dětí.

Je to svým způsobem palba do vlastních řad, protože jsem občan a ne vrcholný politik, přesto ale říkám, že bychom měli rozhodování nechat na těch, kteří jsou k němu kvalifikovaní. Pokud se nám jejich rozhodování nebude líbit, příště můžeme zvolit jiné experty. Ale neměli bychom si na experty hrát my sami. Stejně jako bych od našeho ministra zahraničí nechtěl, aby mi domů přišel opravit záchod, nebudu od místního instalatéra chtít, aby rozhodoval o geopolitických otázkách, o kterých vůbec nic neví. Není tohle ten selský rozum, na který SPD a ANO pořád apeluje?